

بررسی میزان دانش و نگرش والدین نسبت به اعتیاد

دکتر فریده هاشمیان نژاد^۱

چکیده

این پژوهش با هدف «سنجش میزان دانش و نگرش والدین به اعتیاد» انجام یافته و مبتنی بر این فرض بنیادی است که خانواده و اعضای آن و کیفیت روابط آنها با یکدیگر در پیش‌گیری از اعتیاد نقش اساسی دارند. ابزار سنجش، پرسش‌نامه محقق ساخته است. استادان و متخصصان اعتبار و پایایی سؤالات مقیاس دانش را مورد سنجش قرار دادند. جامعه آماری والدین دارای فرزند و بی‌فرزند در پنج منطقه (شمال، جنوب، مرکز، غرب و شرق) کشور و نمونه تحقیق دوهزار نفر است. طرح نمونه‌گیری، خوشه‌ای چندمرحله‌ای متناسب با جمعیت هر شهر و هر یک از مناطق شهرداری بوده است.

یافته‌ها در بخش دانش والدین نشان‌دهنده تفاوت معنادار بین دو جنس، گروه‌های سنی و سطوح تحصیلی مختلف است. در بعد نگرش نیز دو گروه زن و مرد در مورد مؤلفه‌های ابعاد شناختی و عاطفی، توافق نسبی دارند. نتایج یافته‌ها نشان می‌دهد که زنان و مردان در نگرش به مواد مخدر و در وجه رفتاری اتفاق نظر ندارند؛ لذا آزمون‌ها در این دو مورد تفاوت معناداری را نشان می‌دهند. بررسی نگرش بر حسب سن، مؤید آن است که موضع پنج گروه سنی پاسخگویان در ابعاد عاطفی و رفتاری، تفاوت

معناداری دارد. همبستگی بین دو متغیر دانش و نگرش از سطح معناداری نسبتاً مطلوب برخوردار است. میزان همبستگی بین سه بعد شناختی، عاطفی و رفتاری نگرش نیز در سطح معناداری بسیار بالاست.

کلیدواژه‌ها: دانش والدین، نگرش والدین، اعتیاد دانش‌آموزان

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مقدمه

مصرف مواد مخدر امروزه به بلایی عظیم تبدیل شده است که بشریت را تهدید به نابودی می‌کند؛ به طوری که بسیاری از سازمانها و مؤسسات رسمی و معتبر بین‌المللی به صورت نظام‌مند، دست اندر کار مبارزه با مواد مخدر شده‌اند و در این زمینه به تحقیقاتی گسترده دست زده‌اند که از آن جمله می‌توان به مواد ذیل اشاره کرد:

مطالعات نظرسنجی سالانه مؤسسه **Funter Study** در کانادا که نشان می‌دهد ۲۲٪ از دانش‌آموزان پایه هشتم و ۴۹٪ از دانش‌آموزان پایه دوازدهم اظهار داشته‌اند که مصرف ماری‌جوآنا را تجربه کرده‌اند (انستیتو ملی مبارزه با مصرف مواد مخدر، ۱۹۹۸). بر اساس تحقیقات پراید (۱۹۹۷) فقط ۳۱٪ از والدین، فرزندان خود را از خطرات اعتیاد و مصرف مواد مخدر آگاه می‌سازند. این نکته به حدی حائز اهمیت است که بنا بر نتایج پژوهش‌ها، دانش‌آموزانی که از توصیه‌های لازم در خصوص مصرف مواد بهره‌مند می‌شوند، تا میزان ۵۷٪ کمتر به سمت مصرف مواد کشیده می‌شوند. مطالعات **SAMHSA** (۱۹۹۸) نیز نشان می‌دهد که ۷۴٪ از جوانانی که نگرش والدین آنها به مصرف مواد مخدر منفی نبوده است، ماری‌جوآنا مصرف می‌کنند؛ حال آنکه این رقم در بین جوانانی که والدین آنها به شدت با مصرف مواد مخالفند، به ۹٪ کاهش می‌یابد. این نکته که نگرش زیان‌بار بودن مواد به عنوان یک عامل بازدارنده قوی محسوب می‌شود، بر ضرورت تلاش برای پیش‌گیری از اعتیاد از طریق آموزش خانواده‌ها در جهت افزایش آگاهی و اطلاعات آنها و در نتیجه تغییر نگرش آنها می‌افزاید.

بر اساس گزارش سالانه هیئت بین‌المللی کنترل مواد مخدر، مصرف این گونه مواد در ایران سیر صعودی داشته است (خراسان، ۱۳۷۹). همچنین بر اساس یک گزارش تحقیقی، در ایران سهم کسانی که قبل از ده سالگی مصرف مواد را آغاز کرده‌اند، از تقریباً صفر در سال ۱۳۷۵ به ۱/۲٪ در سال ۱۳۷۷ رسیده است (پیک آفتاب، ۱۳۸۱). این تغییر ناگهانی در ساختار سنی معتادان، از این نظر حائز

اهمیت است که بیشترین موارد مصرف مواد قبل از بیست سالگی شروع می‌شود (دارای فوس، ۱۹۹۰) و اولین تجربه مصرف مواد مخدر در سنین نوجوانی رخ می‌دهد (هاشمیان نژاد، همایش سراسری اعتیاد، ۱۳۸۱). لذا منشأ تربیتی این گرایش را باید در شیوه‌های تربیتی خانواده جست. این تحقیق بر آن است تا از طریق کشف نارسایی‌های تربیتی خانواده در دو بعد آگاهی و نگرش و سپس طراحی یک مدل آموزشی، شیوه‌های کاربردی آموزش پیش‌گیری از اعتیاد را به خانواده‌ها عرضه کند و بدین گونه در جهت ارتقاء کارکرد تربیتی خانواده و کاهش گرایش نوجوانان و جوانان به اعتیاد گامی اساسی بردارد.

سوالات پژوهش

الف) آگاهی

- ۱) آگاهی والدین از انواع مواد مخدر چقدر است؟
- ۲) آگاهی والدین از انواع روش‌های مصرف مواد مخدر چقدر است؟
- ۳) آگاهی والدین از علائم جسمانی ابتلا به مواد مخدر چقدر است؟
- ۴) آگاهی والدین از علائم رفتاری ابتلا به مواد مخدر چقدر است؟
- ۵) آگاهی والدین از مضرات اعتیاد در ابعاد جسمانی، روانی و اجتماعی چقدر است؟
- ۶) آگاهی والدین از زمینه‌های ابتلا به مواد مخدر چقدر است؟
- ۷) آیا میان آگاهی پدران و مادران از مصرف مواد مخدر تفاوت وجود دارد؟
- ۸) آیا میان آگاهی والدین از مصرف مواد مخدر بر حسب سن آنها تفاوت وجود دارد؟
- ۹) آیا میان آگاهی والدین از مصرف مواد مخدر بر حسب سطح تحصیلات تفاوت وجود دارد؟
- ۱۰) آیا میان آگاهی والدین از مصرف مواد مخدر بر حسب منطقه جغرافیایی آنها تفاوت وجود دارد؟

ب) نگرش

- جهت و شدت نگرش والدین نسبت به اعتیاد چگونه است؟
- ۱) آیا میان نگرش والدین به مصرف مواد مخدر بر حسب جنسیت آنها تفاوت وجود دارد؟
 - ۲) آیا میان نگرش والدین به مصرف مواد مخدر بر حسب سن آنها تفاوت وجود دارد؟
 - ۳) آیا میان نگرش والدین به مصرف مواد مخدر بر حسب سطح تحصیلات آنها تفاوت وجود دارد؟

روش تحلیل داده‌ها

برای بررسی رابطه آگاهی و متغیرهای مستقل، از آزمون‌های مقایسه میانگین‌ها متناسب با تعداد طبقات و موارد ناپهنجار و بهنجار توزیع استفاده شده است. در موارد نرمال و دووجهی، آزمون t و در موارد غیرنرمال، آزمون من ویتنی به کار رفته است. در حالت نرمال و چندوجهی (مانند سطح تحصیلات) از آزمون تحلیل واریانس و در حالت غیرنرمال از آزمون کراسکال و الیس استفاده شده است. به منظور بررسی میزان همبستگی بین ابعاد دانش و نگرش، از آزمون همبستگی استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

مشخصات پاسخگویان

از مجموع دوهزار نفر جمعیت نمونه مورد مطالعه، ۵۲٪ را زنان و ۴۸٪ را مردان تشکیل می‌دهند.

بیشترین تراکم جمعیت نمونه، در فاصله سنی ۲۹-۴۹ و کمترین تراکم سنی در گروه سنی بیشتر از ۵۹ سال قرار دارند.

بالاترین میزان تحصیلات در سطح متوسطه (۳۸٪) است و کمترین میزان در سطوح کارشناسی ارشد و دکتری (۲۰٪) است.

توصیف و تحلیل نتایج

الف) آگاهی

مراد از آگاهی در پژوهش حاضر، دانش و اطلاعات خانواده از جنبه‌های مختلف پدیده «اعتیاد» یا «مواد مخدر» است. بر این اساس می‌توان گفت نقش مراقبتی یا پیش‌گیرانه خانواده به نحو مطلوب ایفا نمی‌شود؛ مگر آنکه اعضا و به‌ویژه والدین از سطح اطلاعات کافی از زمینه‌ها، نشانه‌ها و پیامدهای مصرف مواد مخدر برخوردار باشند؛ بنا بر این آگاهی خانواده از اعتیاد در محورهایی به شرح ذیل بررسی گشته است:

آگاهی والدین از انواع مواد مخدر

بر حسب متغیرهای مستقل: جنس، سن و تحصیل

یافته‌ها حاکی از آن است که از تعداد هجده نوع ماده مخدر شناسایی شده، اکثریت افراد به ترتیب تریاک (۷۱٪)، هروئین (۶۷٪)، سیگار (۴۱٪) و حشیش (۴۰٪) را به عنوان ماده مخدر می‌شناسند. موضوع قابل بررسی در این زمینه آن است که گرچه تقریباً همه مردم از وجود سیگار مطلعند، فقط ۴۱٪ آن را جزء مواد مخدر به حساب می‌آورند؛ به عبارت دیگر ۵۹٪ آن را به عنوان ماده مخدر معرفی نکرده‌اند. به نظر می‌رسد میزان پایین اثر تخدیر سیگار همراه با شیوع آن در بین مردم و ممنوع نبودن استفاده از آن، سبب این گونه اظهار نظرها بوده است. از طرف دیگر آنچه در این زمینه نیازمند بررسی است، عدم معرفی الکل به عنوان ماده مخدر از جانب ۹۷٪ از پاسخگویان است. این طرز تلقی مستلزم آموزش جدی است.

بین میزان اطلاع از انواع مواد مخدر با جنسیت، رابطه‌ای معنادار وجود دارد. بر این اساس زنان تا حد اطلاع از حداکثر دو یا سه نوع ماده مخدر، افزایشی چشمگیر در مقایسه با مردان نشان می‌دهند؛ اما جایی که سطح اطلاعات از مرز اطلاعات رایج (دو یا سه نوع) فراتر می‌رود، میزان آگاهی مردان افزایش می‌یابد. شاید بتوان چنین نتیجه گرفت که مردها به علت حضور فعال‌تر و گسترده‌تر در اجتماع، برخورد بیشتر با افراد معتاد و گرایش بیشتر به اعتیاد (سازمان بهزیستی کشور، ۱۳۷۹) میزان اطلاعاتشان در مورد انواع جدید مواد مخدر یا انواع غیر معمول آن بیشتر است.

در بررسی رابطه آگاهی از انواع مواد مخدر با میزان تحصیلات پاسخگویان، نتایج آزمون تفاوت معناداری را نشان می‌دهد؛ بنا بر این می‌توان نتیجه گرفت که افزایش سطح تحصیلات در افزایش میزان اطلاعات پاسخگویان از انواع مواد مخدر مؤثر بوده است. میزان شناسایی انواع مواد مخدر در سطح دکتری به بالاترین درجه می‌رسد و در مقطع ابتدایی به پایین‌ترین سطح می‌رسد.

آگاهی والدین از انواع شیوه‌های مصرف مواد مخدر

بر حسب متغیرهای مستقل: جنس، سن و تحصیل

در بین آگاهی از انواع شیوه‌های مصرف مواد مخدر، دود کردن (۶۳٪)، تزریق (۳۹٪) و خوردن (۳۸٪) به میزان بیشتری مورد اشاره قرار گرفته‌اند. نسبت متفاوت از این نوع آگاهی در رشت مشاهده می‌شود که بیشترین اطلاعات مردم آن از روش تزریق کردن (۳۸/۵٪) گزارش شده است.

میزان تحصیلات تأثیر معناداری بر دانش پاسخگویان در زمینه شیوه‌های مصرف مواد داشته است. بیشترین سطح دانش در طبقه تحصیلی دکتری و کارشناسی ارشد و کمترین حد در مقطع ابتدایی وجود دارد. بنا بر این می‌توان نتیجه گرفت که افزایش سطح تحصیلات در افزایش میزان اطلاعات پاسخگویان مؤثر بوده است و افراد دارای تحصیلات دکتری بیشترین آگاهی را در مورد

شیوه‌های دود کردن، خوردن و استنشام مواد دارند. بالاترین نسبت آگاهی در این زمینه در تهران و کمترین نسبت در رشت گزارش شده است.

آگاهی والدین از علائم جسمانی و رفتاری اعتیاد

بر حسب متغیرهای مستقل: جنس، سن و تحصیل

اکثریت والدین از علائمی چون لاغر و استخوانی شدن صورت و زرد یا سیاه شدن آن آگاهی دارند. اکثر افراد علائم ملموس را بهتر از علائم غیرملموس درک می‌کنند؛ از این رو در بخش نشانه‌های رفتاری بیشترین حد اطلاعات صرفاً در مورد پرخاشگری و عصبانیت‌های بی‌دلیل بوده است. با وجود این اکثر افراد نسبت به آن اظهار بی‌اطلاعی کرده‌اند. بالاترین میزان اطلاعات در این زمینه (پرخاشگری) در «مشهد» بوده است. بیشترین تعداد که از دو نوع این علائم اطلاع داشته‌اند، در گروه سنی بیشتر از ۵۹ سال قرار دارند. بین سطح تحصیلات پاسخگویان و میزان آگاهی آنان از علائم رفتاری اعتیاد، تفاوتی معنادار وجود دارد. نتایج این آزمون نشان می‌دهد که میانگین رتبه‌ای حاصله برای والدین دارای تحصیلات کارشناسی با سایر مقاطع تحصیلی بسیار تفاوت دارد.

آگاهی والدین از مضرات اعتیاد

بر حسب متغیرهای مستقل: جنس، سن و تحصیل

بررسی یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که درمورد آگاهی از مضرات جسمانی، ۲۰٪ از افراد سرطان ریه و گرفتگی عروق و مشکلات تنفسی را جزء مضرات جسمانی مصرف مواد مخدر می‌دانند و این میزان بالاترین حد اطلاعات آنها از مضرات اعتیاد بوده است. بالاترین میزان اطلاعات در این مقوله در رشت مشاهده شده است که ۳۲٪ از افراد، نابودی سلول‌های مغزی را گزارش کرده‌اند. اطلاعات والدین از آثار مخرب «روانی» اعتیاد نیز در سطح بسیار پایین قرار دارد؛ به طوری که حد بالای این دانش به ترتیب ۳۵٪ (افسردگی) و ۱۷٪ (اختلالات

روانی شدید و پایدار) و حد پایین آن ۲٪ (کاهش توان قضاوت و تصمیم‌گیری) است. بیشترین سطح دانش والدین از «مضرات اجتماعی» به موضوع کاهش اعتبار و احترام اجتماعی در خانواده و جامعه و انزوای اجتماعی مربوط است. در همین حال اکثر افراد از این‌گونه آثار نامطلوب مصرف مواد مخدر اظهار بی‌اطلاعی کرده‌اند.

بر اساس نتیجه آزمون، تفاوت معناداری در هیچ‌یک از ابعاد مضرات اعتیاد با متغیرهای پیشین مشاهده نمی‌شود؛ به بیان دیگر پاسخگویان (اعم از زن و مرد) در گروه‌های سنی متفاوت تقریباً فهم یکسانی از آثار زیان‌بار مصرف مواد به لحاظ جسمانی، روانی و اجتماعی نشان داده‌اند؛ ولی در مجموع ابعاد، تفاوتی برجسته بین پاسخگویانی که در رده تحصیلی دکتری بوده‌اند، مشاهده می‌شود. دانش این گروه از مضرات اعتیاد، به‌وضوح از سایر مقاطع تحصیلی بیشتر است (به‌ویژه از مضرات پنج‌گانه اعتیاد).

آگاهی والدین از زمینه‌های ابتلا به اعتیاد

در این بخش ابتدا به بررسی نقش خانواده و سپس عوامل فردی (خصوصیات فردی و دین) و موقعیتی در پیش‌گیری از اعتیاد می‌پردازیم:

آگاهی والدین از کیفیت رابطه با فرزندان

بر حسب متغیرهای مستقل: جنس، سن و تحصیل

۶۳٪ از والدین با آثار مثبت رابطه صمیمانه و درک حالات عاطفی فرزندان بر پیش‌گیری از اعتیاد آنان آشنا بوده‌اند. بیشترین اطلاعات در این زمینه در رشت و کمترین میزان در شیراز گزارش شده است. تحقیقات قبلی نیز نشان‌دهنده این است که هر چه عملکرد عاطفی خانواده ضعیف‌تر باشد، میزان بروز کجروی در بین فرزندان بیشتر است (علوی، ۱۳۷۵)؛ به بیان دیگر روابط گرم کانون خانواده و عدم تعارض بین اعضا با کجروی اجتماعی رابطه دارد (حیدری‌به‌نقل از

سبزه‌ای، ۱۳۷۲). فروید نیز در نظریه تحلیل روانی این بحث را مطرح کرده است که چگونگی روابط والدین با کودک، تعیین‌کننده میزان تمایلات کودک برای درونی کردن معیارهای اخلاقی والدین خود است. تحقیقات پیروان نظریه تحلیل روانی نشان می‌دهد که درونی کردن ارزش‌های اخلاقی از طریق ارتباط صمیمانه والدین با کودک بهتر شکل می‌گیرد (لطف‌آبادی، ۱۳۷۸).

توزیع پاسخگویان بر حسب تحصیلات، نشان‌دهنده تفاوت چشمگیر افراد دارای تحصیلات دکتری (۷۳٪) در زمینه ارتباط صمیمانه با فرزندان در مقایسه با سایر مقاطع تحصیلی است.

آگاهی پاسخگویان از کیفیت روابط والدین با هم بر حسب متغیرهای مستقل: جنس، سن و تحصیل

اکثریت قریب به اتفاق والدین از تأثیر مشاجرات خانوادگی بر انحرافات اجتماعی آگاهی داشته‌اند؛ چنانکه ۵۲٪ از آنان روابط بدون تنش را از عوامل مؤثر بر پیش‌گیری از اعتیاد معرفی کرده‌اند. بالاترین نسبت در این مورد در مشهد (۶۱٪) مشاهده می‌شود. بنا بر نتایج تحقیقات، بین سازگاری والدین با همدیگر و میزان کجروی فرزندان رابطه وجود دارد. همچنین بین احترام به فرزندان و میزان کجروی آنان رابطه وجود دارد (احدی، ۱۳۷۷).

آگاهی والدین از کیفیت نظارت بر معاشرت‌های بیرون از خانواده فرزندان بر حسب متغیرهای مستقل: جنس، سن و تحصیل

اکثر والدین از تأثیر شیوه برخورد خود با معاشرت‌های فرزندان بر پیش‌گیری از اعتیاد از آگاهی نسبتاً بالایی برخوردارند (بیشترین اطلاعات در این زمینه در مشهد با ۸۲٪ و کمترین میزان آن در شیراز با ۵۰٪ گزارش شده است) و معتقدند که باید بر روابط فرزندان‌شان نظارت منطقی داشته باشند. این اظهار نظر با پژوهش‌های قبلی همخوانی دارد. بین روابطی که در خانواده می‌گذرد (از

قبیل کنترل والدین بر رفتار فرزندان)، با کجروی رابطه وجود دارد (حیدری به نقل از سبزه‌ای، ۱۳۷۲).

آگاهی والدین از نقش خصوصیات فردی

بر حسب متغیرهای مستقل: جنس، سن و تحصیل

به طور کلی پاسخگویان از نقش ویژگی‌های فردی بر گرایش به اعتیاد چندان اطلاع ندارند؛ به گونه‌ای که حداکثر اطلاعات آنها در این زمینه بر «تزلزل در تصمیم‌گیری و اندک بودن اعتماد به نفس» متمرکز است و فراوانی افرادی که در اظهاراتشان به این دو مورد اشاره داشته‌اند، به ترتیب ۲۰٪ و ۱۹٪ است. هر چند که با نگاهی به شق دیگر آن (عدم اطلاع والدین از خصوصیات فردی) ملاحظه می‌شود که حدود ۸۱٪ والدین از تأثیر این دو عامل اظهار بی‌اطلاعی کرده‌اند.

آگاهی والدین از نقش موقعیت‌ها بر حسب متغیرهای مستقل: جنس، سن و تحصیل

در بررسی یافته‌های تحقیق مشخص می‌شود که اکثر افراد در گرایش به مصرف مواد مخدر، شرایطی را مؤثر دانسته‌اند که در آن یکی از این سه عامل به ترتیب حضور داشته‌اند: دوستان ناباب (۲۶٪)، بیکاری (۲۴٪) و شکست عاطفی (۲۱٪). میان اطلاعات پاسخگویان زن و مرد در زمینه «بیکاری» تفاوت وجود دارد- هر چند معنادار نیست- و مردان بیشتر از زنان، از نقش بیکاری در کجروی‌های اجتماعی آگاهی دارند. والدین در رده‌های سنی مختلف و سطوح تحصیلی متفاوت، ادراک متفاوت و معنادار از تأثیر موقعیت‌ها بر گرایش به اعتیاد گزارش کرده‌اند و بیشترین کسانی که از یک نوع تأثیر اطلاع دارند، در گروه کمتر از ۲۹ سال مشاهده شده است (۶۳٪) و در سطح دو نوع، بیشترین اطلاعات در گروه بیشتر از ۵۹ سال دیده می‌شود. در کل کشور بیشترین فراوانی (۲۹٪) در تأثیر دوستان ناباب، به تحصیلات راهنمایی مربوط است؛ در حالی که افراد دارای سطح

تحصیلی دکتری آن را کم‌اثرترین عامل مطرح کرده و در مقابل بر نقش شکست تحصیلی و شرایط اقتصادی تأکید ورزیده‌اند. بیشترین اطلاعات در این زمینه در شیراز و کمترین میزان آن در تهران گزارش شده است.

آگاهی والدین از نقش دین در پیش‌گیری از اعتیاد بر حسب متغیرهای مستقل: جنس، سن و تحصیل

درباره تأثیر دین بر پیش‌گیری از کجروی‌های اجتماعی، ۵۷٪ پاسخگویان نظر موافق دارند و فقط ۲۲٪ از والدین بر این اعتقادند که دین نمی‌تواند عاملی مؤثر در پیش‌گیری از اعتیاد باشد. از بین افرادی که نقش مؤثر دین بر پیش‌گیری از اعتیاد را باور دارند، ۱۳٪ بر نقش اخلاقی و ارزشی دین تأکید می‌ورزند و دین را سپری اخلاقی در برابر کجروی‌ها به شمار می‌آورند. تحقیقاتی که در این زمینه صورت گرفته است، مؤید نظرات پاسخگویان است (از جمله طالبان ۱۳۸۰، ص ۱۴۷ به نقل از سراج‌زاده، ۱۹۹۸، ص ۲۱۶ و طالبان، دینداری و بزهکاری در میان جوانان دانش‌آموز، ۱۳۷۴ و حیدری‌چروده، ۱۳۸۰) و نشان‌دهنده نقش دین در جلوگیری از بزهکاری یا جرم است.

بررسی رابطه سطح تحصیلات پاسخگویان با میزان آگاهی آنها از نقش دین در پیش‌گیری از اعتیاد نشان می‌دهد که بین درجات تحصیلی و اطلاع آنها از تأثیر دین در پیش‌گیری از گرایش به مصرف مواد تفاوتی معنادار وجود دارد ($P = 0/000$). علاوه بر این از بین افرادی که به دو مورد از تأثیرات دین بر پیش‌گیری از اعتیاد اشاره کرده‌اند، اکثر پاسخگویان در مقطع تحصیلی دکتری بوده‌اند؛ همچنین بیشترین کسانی که از یک مورد از نقش دین اطلاع داشته‌اند، در سطح تحصیلی کارشناسی ارشد هستند.

تفاوت یافته‌های پژوهشی در سایر مناطق به این ترتیب است: کرمانشاه، گروه تحصیلی کارشناسی ارشد (۵۰٪)؛ رشت، گروه تحصیلی کارشناسی (۶۴٪) و مشهد، گروه تحصیلی دکتری (۶۷٪). از طرفی بیشترین فراوانی در مورد بی‌تأثیر

بودن نقش دین بر پیش‌گیری نیز در گروه تحصیلی ابتدایی (۱۷٪) مشاهده می‌شود. به طور کلی اطلاعات پاسخگویان از چگونگی نقش دین در پیش‌گیری از اعتیاد از قوت لازم برخوردار نیست؛ بنا بر این می‌توان نتیجه گرفت که والدین به نقش دین در کاهش گرایش به مصرف مواد وقوف دارند؛ اما از اینکه دین چگونه و از «چه طریقی» این نقش را ایفا می‌کند، اطلاعات چندانی ندارند (بیشترین آگاهی در این زمینه در مشهد گزارش شده است).

رابطه دانش والدین با جنس، سن و تحصیلات

ج-۵-۱) رابطه دانش والدین با جنسیت

به منظور بررسی کلی رابطه میزان آگاهی پاسخگویان در مورد مواد مخدر (انواع مواد، شیوه‌های مصرف، علائم، مضرات و زمینه‌های ابتلا) با متغیرهای مستقل، سنجش رابطه مجموع یافته‌ها، نشان‌دهنده تفاوت معنادار بین دو جنس و افزایش دانش مردان در مقایسه با زنان در سطح نمره میانگین (زن ۹۶۸ و مرد ۱۰۲۰) است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پرتال جامع علوم انسانی

جدول شماره ۱) رابطه دانش با متغیر جنس

جنسیت		تعداد	میانگین رتبه	مجموع رتبه‌ها	آزمون	دانش والدین نسبت به اعتیاد
دانش والدین	زن	۱۰۲۸	۹۶۷/۵۴	۹۹۴۶۳۶/۰۰	Mann -Whitney U	۴۶۵۷۳/۰۰۰
نسبت به	مرد	۹۵۷	۱۰۲۰/۳۴	۹۷۶۶۶۹/۰۰	Wilcoxon on W	۹۹۴۶۳۶/۰۰۰
اعتیاد	جمع	۱۹۸۵			Z	-۲/۰۵۴
					Symp. sig.(2-tailed)	.۱۰۴۰

ج-۵-۲) رابطه دانش والدین با سن

نتایج حاصل از اجرای آزمون نشان می‌دهد که میانگین رتبه‌های پاسخگویان در گروه‌های سنی، با سطوح تحصیلی مختلف با یکدیگر تفاوتی معنادار دارند. بیشترین سطح آگاهی در گروه سنی ۴۹-۵۹ و کمترین میزان آن در گروه سنی کمتر از ۲۹ سال گزارش شده است.

جدول شماره ۲) رابطه دانش با متغیر سن

آزمون	دانش والدین نسبت به اعتیاد
Chi-Square	۱۲/۷۰۷
df	۴
Symp.sig.	۰/۰۱۳

گروه سنی		تعداد	میانگین رتبه
دانش والدین نسبت به اعتیاد	کمتر از ۲۹ سال	۳۱۵	۸۶۶/۱۲
	بین ۲۹ تا ۳۹ سال	۴۹۸	۹۴۷/۳۷
	بین ۳۹ تا ۴۹ سال	۵۱۶	۹۷۳/۵۷
	بین ۴۹ تا ۵۹ سال	۳۳۴	۱۰۱۳/۵۵
	بیشتر از ۵۹ سال	۲۴۴	۹۵۸/۰۷
	جمع	۱۹۰۷	

رابطه دانش والدین با سطح تحصیلات

بالاترین سطح دانش نیز نزد سطوح تحصیلی دکتری (۱۲۰۹) و کمترین میزان نقش دانش نزد پاسخگویان دارای تحصیلات ابتدایی (۸۵۹) است (sig = ۰/۰۰۰).

جدول شماره ۳) رابطه دانش با متغیر تحصیل

آزمون	دانش والدین نسبت به اعتیاد
Chi-Square	۲۴/۹۲۸
Df	۵
Symp.sig.	./...

سطح تحصیلات		تعداد	میانگین رتبه
دانش والدین نسبت به اعتیاد	ابتدایی	۳۵۷	۸۵۹/۱۴
	راهنمایی	۳۴۷	۹۱۸/۳۶
	متوسطه	۷۴۷	۹۱۵/۶۱
	کارشناسی	۳۴۴	۱۰۳۵/۳۵
	کارشناسی ارشد	۵۳	۹۹۴/۰۵
	دکتری	۱۵	۱۲۰۹/۴۰
	جمع	۱۸۶۳	

نگرش

باورها و اعتقادات، احساس و عاطفه و آمادگی رفتاری پاسخگویان در خصوص نگرش به اعتیاد، از طریق شانزده گویه مورد سنجش قرار گرفته است. توزیع فراوانی گویه‌ها نشان می‌دهد که بعد شناختی، عاطفی و آمادگی رفتاری نگرش پاسخگویان به اعتیاد مطلوب و شدت آن مثبت (۲/۷۴۶) است (منظور از «نگرش مطلوب» طرز تلقی مورد انتظار و به عبارت دیگر طرز تلقی منفی از اعتیاد است).

بررسی وجوه تشابه و تمایز نگرش به اعتیاد و وجوه سه‌گانه آن
بر حسب متغیرهای مستقل

الف) بررسی وجوه تشابه و تمایز نگرش به اعتیاد و وجوه سه‌گانه آن

بر حسب جنس

دو گروه زن و مرد در مورد مؤلفه‌های مطرح شده در بعد شناختی و عاطفی، توافق نسبی دارند. زنان و مردان در مقیاس کلی نگرش به مواد مخدر و در وجه رفتاری اتفاق نظر ندارند؛ لذا آزمون‌ها در این دو مورد تفاوتی معنادار نشان می‌دهند.

ب) بررسی وجوه تشابه و تمایز نگرش به اعتیاد و وجوه سه‌گانه آن

بر حسب سن

بررسی نگرش بر حسب سن و سطح معناداری آن، مؤید آن است که موضع پنج گروه سنی پاسخگویان در ابعاد عاطفی و رفتاری، تفاوتی معنادار دارد. بالاترین سطح نگرش صحیح در گروه سنی بیشتر از ۵۹ سال و کمترین میزان آن در گروه سنی کمتر از ۲۹ سال مشاهده شده است.

ج) بررسی وجوه تشابه و تمایز نگرش به اعتیاد و وجوه سه‌گانه آن

بر حسب تحصیلات

موضوع والدین بر حسب میزان تحصیلات، در وجه عاطفی آن توزیع متفاوتی را داراست. بین میزان تحصیلات پاسخگویان و بعد عاطفی نگرش آنان نیز تفاوتی معنادار وجود دارد؛ به طوری که مثبت‌ترین موضع در گروه تحصیلی دکتری و منفی‌ترین موضع در سطح تحصیلی ابتدایی مشاهده می‌شود.

بررسی رابطه همبستگی ابعاد دانش با وجوه سه‌گانه نگرش

در این قسمت به بررسی رابطه دو دسته عمده سؤالات تحقیق (دانش و نگرش) پرداخته شده است. بدین منظور رابطه همبستگی هر یک از سؤالات دانش به تفکیک اجزای آن با وجوه سه‌گانه نگرش تجزیه و تحلیل گشته است:

رابطه میزان اطلاع از انواع مواد مخدر با نگرش به اعتیاد

بین اطلاع از انواع مواد مخدر و نگرش به اعتیاد و وجوه سه‌گانه آن همبستگی معنادار مشاهده نشده است.

رابطه میزان اطلاع از انواع شیوه‌های مصرف مواد مخدر با نگرش به اعتیاد

بین آگاهی از انواع شیوه‌های مصرف مواد مخدر با نگرش به اعتیاد و وجوه سه‌گانه آن رابطه همبستگی معنادار برقرار نیست.

رابطه میزان اطلاع از علائم اعتیاد با نگرش به اعتیاد

رابطه همبستگی حاکی از ارتباط مطلوب و مثبت بین دو متغیر وجه عاطفی نگرش به اعتیاد و میزان اطلاع والدین از علائم رفتاری اعتیاد است. هر چه اطلاعات فرد از علائم رفتاری بیشتر باشد، گرایش وی به اعتیاد منفی‌تر (موضع مطلوب‌تر) خواهد بود.

جدول شماره ۴) همبستگی میزان اطلاع از علائم رفتاری اعتیاد با نگرش به اعتیاد و وجوه سه گانه

		میزان اطلاع از علائم رفتاری اعتیاد
بعد شناختی نگرش	Correlation Coefficient	-.۱۰۰۵
	Sig. (2-tailed)	.۱۸۳۴
	N	۱۶۹۶
بعد عاطفی نگرش	Correlation Coefficient	.۱۰۶۵ **
	Sig. (2-tailed)	.۱۰۰۷
	N	۱۶۹۶
بعد رفتاری نگرش	Correlation Coefficient	.۱۰۲۷
	Sig. (2-tailed)	.۱۲۷۱
	N	۱۶۹۶
نگرش والدین به اعتیاد	Correlation Coefficient	.۱۰۲۵
	Sig. (2-tailed)	.۱۳۱۳
	N	۱۶۹۶

** Correlation is significant at the 0.0۱ level (2-tailed).

رابطه میزان اطلاع از مضرات اعتیاد با نگرش به اعتیاد

بین میزان اطلاع از مضرات جسمانی اعتیاد با وجه عاطفی نگرش به اعتیاد رابطه‌ای معنادار وجود دارد؛ لذا با ۹۹٪ اطمینان می‌توان اظهار کرد افرادی که اطلاعات بیشتری از مضرات جسمانی اعتیاد دارند، عاطفه‌ای مطلوب‌تر و منطقی‌تر در برابر مصرف مواد مخدر از خود نشان می‌دهند؛ به بیان دیگر بین افزایش دانش والدین نسبت به مضرات جسمانی اعتیاد و عدم گرایش آنان به مواد مخدر هماهنگی برقرار است.

میزان همبستگی بین وجه آمادگی رفتاری نگرش پاسخگویان و اطلاع آنها از مضرات جسمانی اعتیاد، حاکی از آن است که هر چه سطح دانش پاسخگویان از مضرات جسمانی افزایش یابد، وجه رفتاری نگرش مطلوب تر می شود. در مقیاس کلی نگرش، افزایش اطلاعات پاسخگویان از مضرات جسمانی با افزایش نگرش مطلوب و باورهای صحیح نسبت به اعتیاد همراه است.

جدول شماره ۵) همبستگی میزان اطلاع از مضرات جسمانی اعتیاد با نگرش به اعتیاد و وجوه سه گانه

		میزان اطلاع از مضرات جسمانی اعتیاد
بعد شناختی نگرش	Correlation Coefficient	۰/۱۷
	Sig. (2-tailed)	۰/۵۱۵
	N	۱۴۴۳
بعد عاطفی نگرش	Correlation Coefficient	۰/۱۰۰ **
	Sig. (2-tailed)	۰/۰۰۰
	N	۱۴۴۳
بعد رفتاری نگرش	Correlation Coefficient	۰/۰۶۰ *
	Sig. (2-tailed)	۰/۰۲۳ **
	N	۱۴۴۳
نگرش والدین به اعتیاد	Correlation Coefficient	۰/۱۷۲ **
	Sig. (2-tailed)	۰/۰۰۶
	N	۱۴۴۳

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed)

* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed)

هر چه میزان آگاهی از مضرات روانی اعتیاد بیشتر باشد، نگرش کلی افراد و همچنین آمادگی رفتاری آنها منفی تر (مطلوب تر) می شود. داده ها نشان دهنده

آن است افرادی که از یک نوع از مضرات روانی ماده مخدر اطلاع داشته‌اند، نگرششان به اعتیاد مطلوب است. همچنین هر قدر میزان اطلاع فرد در مورد مضرات اجتماعی اعتیاد افزایش یابد، عاطفه و آمادگی رفتاری‌اش مطلوب‌تر می‌شود و از اعتیاد بیشتر کناره‌گیری می‌کند.

جدول شماره ۶) همبستگی میزان اطلاع از مضرات روانی اعتیاد با نگرش به اعتیاد و وجوه سه‌گانه

		میزان اطلاع از مضرات روانی اعتیاد
بعد شناختی نگرش	Correlation Coefficient	-.۰۴۱
	Sig. (2-tailed)	.۰۱۴۱
	N	۱۲۴۹
بعد عاطفی نگرش	Correlation Coefficient	-.۰۳۵
	Sig. (2-tailed)	.۰۲۱۴
	N	۱۲۹۴
بعد رفتاری نگرش	Correlation Coefficient	** .۰۱۴۱
	Sig. (2-tailed)	.۰۰۰
	N	۱۲۹۴
نگرش والدین نسبت به اعتیاد	Correlation Coefficient	* .۰۶۵
	Sig. (2-tailed)	.۰۰۲۰
	N	۱۲۹۴

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed)

* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed)

جدول شماره ۷) همبستگی میزان اطلاع از مضرات اجتماعی اعتیاد با نگرش به اعتیاد و وجوه سه گانه

		میزان اطلاع از مضرات اجتماعی اعتیاد
بعد شناختی نگرش	Correlation Coefficient	-.۰۷۰ **
	Sig. (2-tailed)	.۰۰۷
	N	۱۴۵۳
بعد عاطفی نگرش	Correlation Coefficient	.۰۸۰ **
	Sig. (2-tailed)	.۰۰۲
	N	۱۴۵۳
بعد رفتاری نگرش	Correlation Coefficient	.۰۶۰ *
	Sig. (2-tailed)	.۰۲۳
	N	۱۴۵۳
نگرش والدین نسبت به اعتیاد	Correlation Coefficient	٪.۰۱۴
	Sig. (2-tailed)	.۰۵۹۰
	N	۱۴۵۳

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed)

* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed)

به عبارتی دیگر با ۱٪ خطا می توان اظهار کرد، هر چه سطح آگاهی افراد از مضرات اعتیاد اعم از جسمانی، روانی و اجتماعی بیشتر باشد، نگرشی منفی تر به اعتیاد دارند.

جدول شماره ۸) همبستگی میزان اطلاع از مضرات اعتیاد با نگرش به اعتیاد و وجوه سه گانه

		دانش والدین نسبت به مضرات اعتیاد
بعد شناختی نگرش	Correlation Coefficient	.۰۸۲ **
	Sig. (2-tailed)	.۰۰۱
	N	۱۷۱۸
بعد عاطفی نگرش	Correlation Coefficient	.۰۵۴ *
	Sig. (2-tailed)	.۰۲۵
	N	۱۷۱۸
بعد رفتاری نگرش	Correlation Coefficient	-.۱۱۴ **
	Sig. (2-tailed)	.۰۰۰
	N	۱۷۱۸
نگرش والدین به اعتیاد	Correlation Coefficient	.۱۳۷ **
	Sig. (2-tailed)	.۰۰۰
	N	۱۷۱۸

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed)

* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed)

رابطه میزان اطلاع از زمینه‌های ابتلا به مواد مخدر با نگرش به اعتیاد برای سنجش این بعد از دانش، عمدتاً میزان اطلاعات والدین در زمینه‌های تربیتی به عنوان مهم‌ترین مؤلفه‌های زیرساز گرایش به اعتیاد سؤال شد. به این ترتیب شش موضوع مورد بررسی قرار گرفت:

۱- رابطه بین میزان اطلاع از کیفیت رابطه والدین با فرزندان و نگرش به اعتیاد

بین متغیر اطلاع از کیفیت رابطه والدین با فرزندان و نگرش به اعتیاد در وجوه عاطفی و رفتاری نگرش، رابطه‌ای معنادار وجود دارد؛ یعنی هر چه میزان اطلاع فرد در مورد کیفیت رابطه والدین با فرزندان افزایش می‌یابد، احساس و عاطفه مطلوب‌تر، و آمادگی عمل منطقی‌تری نسبت به اعتیاد منعکس می‌شود.

جدول شماره ۹) همبستگی بین میزان اطلاع از کیفیت رابطه والدین با فرزندان و نگرش به اعتیاد و وجوه سه‌گانه

		میزان اطلاع از کیفیت رابطه والدین با فرزندان
بعد شناختی نگرش	Correlation Coefficient	-.۰۴۷
	Sig. (2-tailed)	.۰۵۶
	N	۱۶۱۸
بعد عاطفی نگرش	Correlation Coefficient	** .۰۷۱
	Sig. (2-tailed)	.۰۰۴
	N	۱۶۱۸
بعد رفتاری نگرش	Correlation Coefficient	** .۰۷۴
	Sig. (2-tailed)	.۰۰۳
	N	۱۶۱۸
نگرش والدین نسبت به اعتیاد	Correlation Coefficient	-.۰۳۱
	Sig. (2-tailed)	.۰۲۱۵
	N	۱۶۱۸

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed)

۲- رابطه بین میزان اطلاع از کیفیت رابطه والدین با هم و نگرش به

اعتیاد

همبستگی بین اطلاع از کیفیت ارتباط والدین با هم و نگرش به اعتیاد و وجوه سه‌گانه آن، مؤید همبستگی منفی و مطلوب بین وجه شناختی و میزان اطلاع از رابطه والدین با هم است؛ یعنی هر چه میزان اطلاع فرد در مورد کیفیت رابطه والدین با هم افزایش می‌یابد، از باور و قضاوت مطلوب وی کاسته می‌شود (و به‌عکس).

میزان همبستگی در وجوه عاطفی و رفتاری حاکی از آن است که هر چه سطح دانش پاسخگویان از نحوه روابط والدین با هم افزایش یابد، نگرش آنان به اعتیاد منفی‌تر می‌شود؛ به بیان دیگر افزایش اطلاعات پاسخگویان از کیفیت روابط والدین با هم، با افزایش احساس و آمادگی رفتاری مطلوب نسبت به اعتیاد همراه است و فرد کمتر در معرض خطر گرایش به اعتیاد قرار می‌گیرد.

جدول شماره ۱۰) همبستگی بین میزان اطلاع از کیفیت رابطه والدین با هم به اعتیاد و وجوه سه گانه

		میزان اطلاع از کیفیت رابطه والدین با فرزندان
بعد شناختی نگرش	Correlation Coefficient	** -.۰۷۸
	Sig. (2-tailed)	.۰۰۱
	N	۱۷۹۲
بعد عاطفی نگرش	Correlation Coefficient	.۰۸۷
	Sig. (2-tailed)	.۰۰۰
	N	۱۷۹۲
بعد رفتاری نگرش	Correlation Coefficient	* -.۰۵۱
	Sig. (2-tailed)	.۰۳۱
	N	۱۷۹۲
نگرش والدین به اعتیاد	Correlation Coefficient	.۰۰۳
	Sig. (2-tailed)	.۸۹۰
	N	۱۷۹۲

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed)

* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed)

۳- رابطه میزان اطلاع از کیفیت نظارت بر معاشرت‌های بیرون از خانواده فرزندان با نگرش به اعتیاد

در مقیاس کلی نگرش به اعتیاد، ۹۰٪ از کسانی که نگرشی مطلوب به مصرف مواد مخدر دارند، از یک مورد از چگونگی نظارت بر فرزندان در روابط بیرون از خانواده اطلاع دارند. به طور کلی هر چه سطح دانش پاسخگویان افزایش یابد، نگرش منفی آنان به اعتیاد افزایش می‌یابد؛ به بیان دیگر افزایش اطلاعات پاسخگویان از شیوه‌های تربیتی خانوادگی با افزایش کناره‌گیری از اعتیاد همراه است.

۴- رابطه میزان اطلاع از نقش خصوصیات فردی با نگرش به اعتیاد

هر چه میزان اطلاع فرد از نقش خصوصیات فردی در گرایش به اعتیاد بیشتر شود، آمادگی برای عمل نیز افزایش می‌یابد. باید به این نکته نیز توجه داشت که افراد دارای نگرش منفی و نامطلوب، تقریباً هیچ‌گونه اطلاعی در زمینه نقش متغیر خصوصیات فردی ابراز نکرده‌اند.

جدول شماره ۱۱) همبستگی میزان اطلاع از نقش خصوصیات فردی
با نگرش به اعتیاد و وجوه سه گانه

		میزان اطلاع از کیفیت رابطه والدین با فرزندان
بعد شناختی نگرش	Correlation Coefficient	۰/۱۴
	Sig. (2-tailed)	۰/۵۸۹
	N	۱۱۵۰۴
بعد عاطفی نگرش	Correlation Coefficient	** ۰/۰۳۸
	Sig. (2-tailed)	۰/۱۳۹
	N	۱۵۰۴
بعد رفتاری نگرش	Correlation Coefficient	* ۰/۰۵۷
	Sig. (2-tailed)	۰/۰۲۸
	N	۱۵۰۴
نگرش والدین به اعتیاد	Correlation Coefficient	۰/۰۴۶
	Sig. (2-tailed)	۰/۷۷
	N	۱۵۰۴

* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed)

۵- رابطه میزان اطلاع از نقش موقعیت‌ها با نگرش به اعتیاد

میزان همبستگی حاکی از آن است که هر چه آگاهی پاسخگویان از نقش موقعیت‌ها در گرایش به اعتیاد بیشتر شود، احساس و عاطفه منفی به اعتیاد افزایش می‌یابد و گرایش افراد به آن کمتر می‌شود.

جدول شماره ۱۲) همبستگی میزان اطلاع از نقش موقعیت‌ها در گرایش به اعتیاد با وجوه سه‌گانه

		میزان اطلاع از نقش موقعیت‌ها
بعد شناختی نگرش	Correlation Coefficient	-.۰۰۱۱
	Sig. (2-tailed)	.۰۶۶۱
	N	۱۷۴۱
بعد عاطفی نگرش	Correlation Coefficient	** .۰۰۶۶
	Sig. (2-tailed)	.۰۰۰۶
	N	۱۷۴۱
بعد رفتاری نگرش	Correlation Coefficient	.۰۰۴۴
	Sig. (2-tailed)	.۰۰۶۷
	N	۱۷۴۱
نگرش والدین به اعتیاد	Correlation Coefficient	.۰۰۲۹
	Sig. (2-tailed)	.۰۰۲۲۳
	N	۱۷۴۱

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed)

۶- رابطه میزان اطلاع از نقش دین و موقعیت‌ها با نگرش به اعتیاد

اکثر پاسخگویانی که به اعتیاد نگرش مطلوب دارند، فقط به «یک» مورد از تأثیرات دین بر پیش‌گیری از اعتیاد اشاره کرده‌اند و فقط ۱٪ از کسانی که دارای نگرش مطلوب به اعتیاد بوده‌اند، از دو نوع تأثیر دین بر اعتیاد مطلع بوده‌اند. در این زمینه، نکته تأمل‌برانگیز آن است که افراد با وجود اعتقاد به تأثیر مثبت دین بر پیش‌گیری از اعتیاد، از تبیین کارکردی دین در این مورد ناآگاهند.

رابطه میزان دانش والدین نسبت به اعتیاد با نگرش به اعتیاد

رابطه همبستگی دو متغیر دانش و نگرش، از سطح معناداری نسبتاً مطلوب برخوردار است؛ یعنی هر چه سطح دانش پاسخگویان در این زمینه افزایش یابد، بر نگرش منفی نسبت به اعتیاد افزوده می‌شود؛ در نتیجه گرایش افراد به آن کمتر خواهد بود. در بین وجوه سه‌گانه، همبستگی میزان اطلاعات پاسخگویان با وجه آمادگی رفتاری معنادار است؛ به بیان دیگر افزایش اطلاعات پاسخگویان در این مقوله با افزایش رفتار مطلوب و عمل صحیح نسبت به اعتیاد همراه است.

جدول شماره ۱۳) همبستگی میزان دانش والدین نسبت به اعتیاد با نگرش به اعتیاد و وجوه سه‌گانه

		دانش والدین نسبت به اعتیاد
بعد شناختی نگرش	Correlation Coefficient	-۰/۰۱۸
	Sig. (2-tailed)	۰/۴۲۲
	N	۱۹۹۳
بعد عاطفی نگرش	Correlation Coefficient	۰/۰۳۲
	Sig. (2-tailed)	۰/۱۵۷
	N	۱۹۹۳
بعد رفتاری نگرش	Correlation Coefficient	۰/۰۵۶
	Sig. (2-tailed)	۰/۱۳
	N	۱۹۹۳
نگرش والدین به اعتیاد	Correlation Coefficient	۰/۰۴۷
	Sig. (2-tailed)	۰/۳۴
	N	۱۹۹۳

* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed)

بررسی میزان همبستگی وجوه نگرش

همبستگی بین وجوه سه‌گانه نگرش به منظور تعیین میزان هماهنگی وجوه نگرش با شدت همبستگی بررسی شد. بنا بر نتایج آزمون، بین سه بعد شناختی، عاطفی و رفتاری نگرش، همبستگی وجود دارد و این رابطه در سطح معناداری بسیار بالاست. به طور کلی بین وجه شناختی نگرش با مقیاس کلی نگرش بیشترین میزان همبستگی وجود دارد؛ یعنی هر چه اعتقادات افراد در باره اعتیاد منطقی‌تر باشد، نگرش کلی آنها نیز با آن هم‌جهت‌تر خواهد بود. پس از آن، رابطه وجه رفتاری با مقیاس کلی نگرش دارای بیشترین همبستگی است؛ یعنی رفتار و عملکرد صحیح پاسخگویان در مقابل مصرف مواد مخدر با نگرش آنان در این زمینه هماهنگ است. بر این اساس هر چه نگرش آنان به اعتیاد مطلوب‌تر (منفی‌تر) باشد، آمادگی رفتاری برای عمل نیز مطلوب‌تر خواهد بود. همچنین رابطه همبستگی بعد عاطفی با مقیاس کلی نگرش، ضعیف‌ترین میزان همبستگی را نشان می‌دهد؛ یعنی هر چه موضع احساس افراد نسبت به اعتیاد مطلوب‌تر و منطقی‌تر باشد، نگرش کلی آنها نیز مطلوب‌تر خواهد بود.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پرتال جامع علوم انسانی

جدول شماره ۱۴) رابطه همبستگی بین وجوه سه گانه نگرش

		بعد شناختی نگرش	بعد عاطفی نگرش	بعد رفتاری نگرش	نگرش والدین به اعتیاد
بعد شناختی نگرش	Correlation Coefficient	۱/۰۰۰	۰/۰۷۸**	۰/۱۶۷**	۰/۷۳۶**
	Sig. (2-tailed)	۰/۰۰۰	۰/۰۰۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
	N	۲۰۰۰	۲۰۰۰	۲۰۰۰	۲۰۰۰
بعد عاطفی نگرش	Correlation Coefficient	۰/۰۷۸**	۱/۰۰۰	۰/۲۵۰**	۰/۴۰۶**
	Sig. (2-tailed)	۰/۰۰۱	-	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
	N	۲۰۰۰	۲۰۰۰	۲۰۰۰	۲۰۰۰
بعد رفتاری نگرش	Correlation Coefficient	۰/۱۶۷**	۰/۲۵۰**	۱/۰۰۰	۰/۷۱۶**
	Sig. (2-tailed)	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	-	۰/۰۰۰
	N	۲۰۰۰	۲۰۰۰	۲۰۰۰	۲۰۰۰
نگرش والدین به اعتیاد	Correlation Coefficient	۰/۷۳۶**	۰/۴۰۶**	۰/۷۱۶**	۱/۰۰۰
	Sig. (2-tailed)	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
	N	۲۰۰۰	۲۰۰۰	۲۰۰۰	۲۰۰۰

**Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed)

نتیجه‌گیری

نتایج این تحقیق نشان‌دهنده وجود عوامل چندگانه و تأثیر آنها در ایجاد نگرش و کسب دانش و اطلاعات والدین است. رابطه معنادار بین دانش تربیتی والدین در خصوص کیفیت رابطه با فرزندان و رابطه والدین با هم با طرز تلقی آنان از مواد مخدر، تکلیف مسئولان آموزش و پرورش را در توسعه آگاهی‌های تربیتی والدین سنگین‌تر می‌کند. اجرای این مسئولیت، مستلزم فراهم کردن تمهیدات لازم برای اجرای مدل آموزش خانواده است. از جمله این اقدامات می‌توان به تربیت مدرس ویژه این دوره‌ها اشاره کرد.

وجود تأثیر، نقش و اهمیت خانواده و نحوه ارتباط بین فردی در درون خانواده که به عنوان عامل اساسی در شکل‌گیری نگرش و کسب اطلاعات مورد توجه نظام‌های مختلف بوده است، در یافته‌های پژوهش حاضر مورد تأکید قرار گرفته است:

الف) خانواده باید کانون مهر و محبت باشد تا فرزندان جذب آن شوند؛ از این رو توجه به اهمیت و لزوم برقرار کردن ارتباطی سازنده بین اعضای خانواده به منظور ایجاد محبت، عاطفه، مشارکت و همکاری متقابل ضروری می‌نماید. آنچه در این زمینه حائز اهمیت بوده، اطلاع از این نکته است که ناسازگاری پدر و مادر و وجود روابط نامناسب بین آن دو به فرار روانی فرزندان از خانواده منجر می‌شود.

ب) انجام دادن تعهدات و وظایف خطیر سرپرستی و ایجاد محیط سالم مادی و معنوی برای فرزندان؛

ج) مراقبت از جو ارتباطی ناسالم و مخرب به علت استبداد شدید یا آزادی مطلق؛

د) توجه به نیاز کودکان به مهر و محبت والدین؛

ه) اهمیت دادن به مبانی عقیدتی و دینی فرزندان؛

و) پرهیز از سخت‌گیری بی‌مورد، شتاب در قضاوت و تصمیم‌گیری، ملامت و سرزنش بیش از حد.

با اطلاع رسانی به والدین در زمینه نقش مستعدکننده بعضی از خصوصیات فردی در گرایش به اعتیاد، می‌توان آنها را به حضور این ویژگی‌ها در فرزندان حساس کرد؛ به گونه‌ای که مراقبت ویژه به کار بندند.

وجود رابطه معنادار بین ابعاد مختلف دانش با سطح تحصیلات پاسخگویان نشان‌دهنده آن است که مدل آموزشی باید بر مبنای تفاوت سطوح تحصیلی طراحی گردد. انعطاف در طراحی مدل به‌ویژه در ابعاد آگاهی از علائم رفتاری، مضرات اعتیاد، و موقعیت‌های خطرزا باید لحاظ شود.

رابطه معنادار بین آگاهی از زیانهای اعتیاد در سه بعد مضرات جسمانی، روانی و اجتماعی با نوع نگرش والدین نشان می‌دهد که طراحی مدل آموزشی در عنصر محتوا باید بر ارتقاء دانش والدین از مضرات موادمخدر تأکید کند. آگاهی دادن به والدین در مورد تأثیر عوامل محیطی و موقعیت‌هایی که خطر ابتلاء به مواد مخدر را افزایش می‌دهد، می‌تواند گامی مؤثر در راهبردهای تربیتی والدین باشد.

یکی از روش‌های پیش‌گیری از مصرف مواد مخدر، اصلاح نگرش افراد به تأثیرات منفی و مثبت این مواد است. متأسفانه تعدادی معتنابه از پاسخگویان در شرایط خاصی نسبت به مصرف مواد مخدر همانند مصرف تفننی و مصرف درمانی دارای نگرش‌های مثبت می‌باشند. از این رو در تدوین برنامه‌های درسی و آموزشی خانواده باید در جهت اصلاح نگرش والدین جهت‌گیری شود.

رابطه همبستگی بین وجوه شناختی، عاطفی و رفتاری نگرش نشان می‌دهد که باورها و قضاوت‌های افراد با احساس و عاطفه و نحوه عملکرد آنها ارتباط تنگاتنگ دارد. بنا بر این اصلاح نگرش والدین در بعد شناختی، پیش‌بینی‌کننده اصلاح طرز تلقی آنها از اعتیاد خواهد بود. برای مؤثر بودن برنامه این اصلاحات باید به تفاوت جنس، گروه سنی و سطوح تحصیلی مختلف توجه شود.

پیشنهادها

پیشنهادهای اجرایی

نتایج حاصل از داده‌های تحقیق، نشان‌دهنده آن است که اگر آموزش‌های مربوط به اعتیاد در محتوای برنامه آموزش خانواده مورد تأکید قرار گیرد و نیز آموزش‌های مذکور از طریق مدرسین آموزش‌دیده مورد نظر باشد، احتمال موفقیت در افزایش دانش و بهبود نگرش والدین بسیار خواهد بود. البته تأکید می‌شود که در ارائه مباحث فوق‌الذکر بیشترین نقش را والدین داشته باشند. در این جهت اثر بخشی تشکیل جلسات بحث گروهی برای تفهیم عمیق‌تر مباحث، بیشتر خواهد بود.

نظر به دیدگاه مثبت والدین در مورد تأثیر تعلیمات مذهبی و فرایض دینی در عدم گرایش به مواد مخدر، پیشنهاد می‌شود که این مفاهیم در محتوای آموزشی این برنامه گنجانده شود.

تدوین برنامه‌های آموزش خانواده باید از جهات و زوایای مختلف به امر مهم پیش‌گیری از مصرف مواد پردازد؛ همچنین آموزش باید بر دو مقوله اساسی مبتنی باشد:

۱- ارائه اطلاعات در مورد مواد مخدر، تأثیرات آنی و بلندمدت فیزیکی، روانی و اجتماعی

۲- آموزش مهارت‌های تربیتی و ارتقاء توانایی برخورد با مشکلات و مقابله با موقعیت‌های خطرناک برای مؤثر واقع شدن پیشنهادها مطرح شده در مورد محتوای برنامه درسی آموزش خانواده

اجرای موارد ذیل در آموزش توصیه می‌شود:

- بازآموزی و غنی‌سازی اطلاعات تربیتی مدرسان دوره‌های آموزشی طبق برنامه‌ای منظم و دارای ضمانت اجرایی برای جلوگیری از کهنه شدن اطلاعات و مطابقت با شرایط روز اجتماعی

- اتخاذ تدابیری برای آموزش مهارت‌های تربیتی به والدین

- اعمال نوعی انعطاف در تنظیم زمان کلاس‌های درس، به گونه‌ای که شرکت در این دوره‌ها با زمان کار والدین تلاقی نکند.
- تدارک امکانات و شرایطی که والدین بتوانند به وسیله آنها از منابع گوناگون مکتوب و غیرمکتوب برای تکمیل آموخته‌های خود در باره موضوعات مورد بحث استفاده کنند.
- برقراری جلسات بحث و گفت‌وگو در باره یافته‌های جدید در مسئله اعتیاد و انتقال تجارب آنان به یکدیگر و اتخاذ تدابیری برای تداوم این جلسات
- تنظیم فرم‌های ارزشیابی از تأثیر دوره و عملکرد مدرسین و برگزارکنندگان
- برقراری جلسات گفت‌وگو و تبادل نظر با مدرسین به منظور بحث در باره نتایج ارزشیابی‌ها از عملکرد آموزش ایشان برای ارتقاء بهره‌وری دوره‌ها با توجه به آنکه پیش‌گیری از اعتیاد به مشارکت همگانی نیاز دارد، موارد ذیل نیز توصیه می‌شود:
- آگاه‌سازی خانواده‌ها از طریق صدا و سیما، مطبوعات و ائمه جمعه و جماعات
- تشویق به راه‌اندازی تشکل‌های مردمی در زمینه پیش‌گیری از اعتیاد
- ارتقاء و گسترش مراکز خدمات مشاوره‌ای برای ارائه مشاوره تربیتی به خانواده‌ها و افرادی که در معرض خطر قرار دارند.
- افزایش فعالیت‌های فرهنگی، ورزشی و هنری برای بهینه‌سازی اوقات فراغت
- اجرای برنامه جامع پیش‌گیری از اعتیاد در همه استان‌های کشور

پیشنهاد‌های پژوهشی

- بر اساس یافته‌های این پژوهش، بررسی و تعمق بیشتر در زمینه‌های ذیل در پژوهش‌های بعدی توصیه می‌شود:
- بررسی علل ادراک ضعیف خانواده‌ها از مضرات اعتیاد؛
- بررسی علل نگرش مثبت بعضی از خانواده‌ها به اعتیاد؛
- بررسی علل کمبود دانش خانواده‌ها از مهارت‌های تربیتی؛
- بررسی علل ناآگاهی مردم از کارکرد تربیتی دین؛
- بررسی تأثیر آموزش‌های خانواده بر پیش‌گیری از اعتیاد.

فهرست منابع

منابع فارسی

- احدی، حسن، (۱۳۷۷)، خانواده، مدرسه و انضباط اجتماعی، تهران، پژوهشکده تعلیم و تربیت.
- بی نام، روش‌های جلوگیری از آسیب‌پذیری دانش‌آموزان، روزنامه خراسان، ۱۳۷۹/۵/۳.
- حیدری‌چروده، مجید، (۱۳۸۰)، بررسی میزان علل نابهنجاری‌های اجتماعی دانش‌آموزان دوره راهنمایی شهرهای خراسان، کارشناسی تحقیقات آموزش و پرورش خراسان.
- سازمان بهزیستی کشور، (۱۳۷۷)، ارزیابی سریع وضعیت مصرف مواد در ایران.
- طالبان، محمدرضا، (۱۳۸۰)، دینداری و بزهکاری در میان جوانان دانش‌آموز، تهران، مؤسسه پژوهشی فرهنگ، هنر و ارتباطات.
- گزارش تحقیقی، پیک آفتاب، ویژه‌نامه نخستین جشنواره مردمی نجات، تیر ۱۳۸۱.
- لطف‌آبادی، حسین، (۱۳۷۸)، روان‌شناسی رشد ۲، انتشارات سمت.
- علوی، اقدس و همکاران، (۱۳۷۵)، بررسی رابطه و مقایسه ویژگی‌های خانوادگی با اختلالات رفتاری دانش‌آموزان مدارس ابتدایی اهواز، سازمان آموزش و پرورش استان خوزستان.
- هاشمیان‌نژاد، فریده، (۱۳۸۱)، مجموعه مقالات «همایش سراسری اعتیاد، چالش‌ها و درمان‌ها»، دانشگاه علوم پزشکی زنجان: زنجان.

منابع انگلیسی

- CDC (centers for Disease Control and Prevention) ... Atlanta, 1998 GA: Morbidity and Mortality Weekly Report, 47 (ss-3), August 14.
- National Institute on Drug Abuse, 1998 Monitoring the Future Study, Rockville, MD: NIDA, NIH, 1998.
- PRIDE. Inc. 1997. 1996-1997 National summary of the 10th Annual pride Survey. Vol. I, Ages 4-6, Vol II. Ages 6-12. Atlanta: Autor.
- SAMHSA. 1997 National Household Survey on Drug Abuse. Rockville, MD: SAMHSA. 1998a.